

Серета О.Г.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Свічкарьова Я.В.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРАВНИЧІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено ключові аспекти, що визначають ефективність роботи Служби безпеки України у контексті правових компетенцій та наданих повноважень. Розглядається, як правова база та професійна підготовка співробітників впливають на здатність СБУ виконувати свої функції.

Наголошено, що правничі компетентності Служби безпеки України є фундаментом її ефективної діяльності. Правова грамотність та здатність співробітників СБУ діяти у відповідності з законом відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки та правопорядку.

Проаналізовані нормативно-правові акти, які безпосередньо закріплюють повноваження Служби безпеки України. Аналіз цих нормативно-правових актів у статті дозволив зрозуміти, як законодавча база забезпечує правове підґрунтя для діяльності СБУ.

Визначені ключові напрями діяльності Служби безпеки України. Зазначено, що кожен із цих напрямів діяльності є критично важливим для забезпечення національної безпеки України. Аналіз нормативно-правових актів у статті дозволяє зрозуміти, як законодавча база підтримує кожен з цих напрямів, встановлюючи правові рамки та механізми реалізації повноважень СБУ. Це забезпечує ефективне виконання завдань, покладених на СБУ, і сприяє зміцненню національної безпеки та стабільності в Україні.

Зроблено висновок, що Служба безпеки України виконує надзвичайно важливі функції, спрямовані на захист національної безпеки та забезпечення стабільності в країні. Її робота є надзвичайно відповідальною та різноманітною, охоплюючи багато аспектів, від контррозвідки до кібербезпеки. Завдяки діяльності СБУ, Україна може ефективно протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам, забезпечуючи безпеку своїх громадян та збереження державного суверенітету.

Наголошено, що відповідність дій служби законодавчим нормам та міжнародним стандартам, дотримання прав людини та правова грамотність співробітників забезпечують легітимність та довіру громадян до СБУ.

Ключові слова: Служба безпеки України, правоохоронні органи, компетенції, повноваження, національна безпека, забезпечення правопорядку, службові обов'язки.

Постановка проблеми. Тематика правничих компетентностей та повноважень Служби безпеки України (СБУ) є надзвичайно актуальною в умовах сучасних викликів та загроз, з якими стикається Україна. Служба безпеки України грає ключову роль у захисті національної безпеки, забезпеченні правопорядку, боротьбі з тероризмом, корупцією та організованою злочинністю. Саме правничі компетентності та відповідні повноваження дозволяють цьому органу ефективно виконувати свої функції, оскільки Україна стикається з постійними загрозами з боку агресивних дій Російської Федерації, що включають інформаційні атаки, кіберзагрози та військові

провокації. СБУ є ключовою інституцією для виявлення, попередження та нейтралізації таких загроз.

Також, відбуваються терористичні загрози, як всередині країни, так і ззовні, вимагають постійної готовності та високого рівня компетентності від співробітників СБУ для ефективного попередження та реагування.

Безумовно, спостерігається високий рівень корупції та організованої злочинності, який вимагає від СБУ значних зусиль для виявлення та припинення незаконної діяльності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дані питання досліджувалися науковцями, як тео-

ретиками так і практиками. Окремі теоретичні аспекти правничих компетентностей та повноважень Служби безпеки України були предметом наукових пошуків низки вчених, зокрема: І. Вітика, Є. Кобко, В. Степановського, В. Кондратенко, М. Корнієнко, О. Ковальової, В. Костюка, О. Каглинського, О. Полковніченка, Т. Стукан.

Постановка завдання. Мета полягає у дослідженні правничих компетентностей та повноважень Служби безпеки України як об'єкта охорони та захисту.

Виклад основного матеріалу. Правничі компетентності співробітників Служби безпеки України (СБУ) охоплюють широке коло знань та навичок, які забезпечують виконання їхніх обов'язків на високому професійному рівні. Ці компетентності є критично важливими для ефективного функціонування служби, адже від них залежить як внутрішня безпека держави, так і захист її національних інтересів.

Правничі компетентності та повноваження співробітників Служби безпеки України (СБУ) є тісно пов'язаними між собою. Компетентності визначають професійні знання, навички та вміння співробітників, а повноваження – це юридичні права та обов'язки, які вони мають для виконання своїх службових завдань. Розуміння та належне використання повноважень неможливе без відповідних компетентностей.

Таким чином, для встановлення повноважень Служби безпеки України слід дати визначення поняттю компетенції. Під останньою прийнято розуміти сукупність установлених в юридичній чи неюридичній формі прав та обов'язків, тобто повноважень будь-якого органу чи посадової особи, які визначають можливості цього органу або посадової особи приймати обов'язкові до виконання рішення, організувати і контролювати їх виконання, вживати в необхідних випадках заходи відповідальності [1, с. 197].

Власне компетенція включає в себе: 1) предмет відання – сферу діяльності; 2) межі дії – просторово-територіальні рамки та будь-які інші рамки, в яких здійснюється діяльність підрозділу; 3) повноваження – сукупність прав і обов'язків державних органів, посадових осіб, закріплених за ними в установленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій [2, с. 182].

Серед ключових напрямків діяльності СБУ є: здійснення контррозвідальних заходів (викривати та блокувати протиправні дії іноземних спецслужб), захист національної державності

(захист державного суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу), захист інформаційного та кіберпростору (комплексне забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки держави), охорона державної таємниці (дбає про охорону секретної інформації у сфері оборони, економіки, науки та техніки, зовнішніх відносин тощо), боротьба з тероризмом (захист держави від проявів тероризму, моніторинг рівня терористичної загрози), захист об'єктів критичної інфраструктури (захисту об'єктів енергетики, транспортного комплексу та інших стратегічно важливих галузей), протидія російській агресії (участь у бойових та спеціальних операціях на фронті) [3].

Відповідно, реалізуючи дані ключові напрями співробітники СБУ повинні володіти глибокими знаннями національного законодавства, включаючи Конституцію України, закон «Про Службу безпеки України», кримінальний кодекс, а також законодавчі акти, що регулюють оперативно-розшукову діяльність і контррозвідальну роботу. Це дозволяє їм діяти в рамках закону і забезпечувати законність у своїй діяльності.

В той же час, СБУ потребує фахівців, здатних аналізувати правові акти, оцінювати ситуації з правової точки зору та формулювати обґрунтовані висновки і рекомендації. Це включає вміння тлумачити закони, проводити юридичні консультації та складати правові документи.

Важливим аспектом роботи СБУ є дотримання міжнародних стандартів у галузі прав людини. Співробітники СБУ повинні забезпечувати захист прав людини під час виконання службових обов'язків, що сприяє підвищенню довіри громадян до органів влади.

Невід'ємною частиною діяльності СБУ є вміння чітко і аргументовано висловлювати свою позицію, складати юридичні документи, вести переговори та комунікувати з іншими правоохоронними органами, судовими установами та громадськістю.

Також, дотримання високих етичних стандартів є необхідним для підтримки довіри до СБУ з боку громадян та інших державних органів. Це включає чесність, об'єктивність та неупередженість у виконанні службових обов'язків.

СБУ повинна мати навички у проведенні розслідувань, зборі, аналізі та збереженні доказів. Це включає підготовку матеріалів для судового розгляду та забезпечення їх юридичної чистоти і достовірності.

Вище зазначені правничі компетентності базуються на основних нормативних актах, які закла-

дають юридичні підвалини діяльності Служби безпеки України, зокрема це:

– Закон України «Про Службу безпеки України» (закріплює засади та принципи діяльності СБУ, систему та організацію діяльності СБУ, деталізує склад кадрів СБУ, повноваження (обов'язки та права), контроль і нагляд за діяльністю служби безпеки України [4];

– Закон України «Про національну безпеку України» (закріплює правову основу та принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони, визначає роль та місце СБУ у сферах національної безпеки та оборони) [5];

– Закон України «Про державну таємницю» (визначає СБУ спеціально уповноваженим державним органом у сфері забезпечення охорони державної таємниці, визначає порядок провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, та режим секретності за участю фахівців СБУ; уповноважує СБУ здійснювати контроль за станом охорони державної таємниці в усіх державних органах) [6];

– Закон України «Про боротьбу з тероризмом» (наголошує, що Служба безпеки України, є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю, деталізує повноваження СБУ у цьому напрямку, закріплює засади співпраці СБУ у міжнародному співробітництві у сфері боротьби з тероризмом) [7];

– Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» (закріплює, що спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності є СБУ, деталізує підстави для проведення контррозвідувальної діяльності, основні засади, функції та повноваження СБУ у цьому напрямку, соціальні та правові гарантії співробітників Служби безпеки України, які здійснюють контррозвідувальну діяльність) [8];

– Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» (закріплює права та обов'язки СБУ під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, визначає, що координація дій щодо реалізації прав підрозділів, які проводять оперативно-розшукову діяльність з метою боротьби з тероризмом покладається на СБУ, закріплює гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності) [9];

– Указ Президента України «Про впорядкування виготовлення, придбання та застосування технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку» (визначає, що реалізацію державної політики з розроблення, виготовлення, реалізації та придбання спеціальних технічних засобів для

зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного одержання інформації та забезпечення державного контролю і координації діяльності державних органів у цій сфері здійснює Служба безпеки України) [10].

Розглянувши компетентності та нормативну базу на з певністю можемо визначити основні повноваження, зокрема це оборонна діяльність, захист суверенітету, територіальної цілісності держави, забезпечення національної безпеки та безпеки громадян.

Одним із ключових напрямків діяльності СБУ є контррозвідка. Це означає, що служба займається запобіганням та протидією розвідувально-підривній діяльності іноземних спецслужб. СБУ виявляє та нейтралізує шпигунів та агентів іноземних розвідок, які намагаються здобути секретну інформацію або дестабілізувати ситуацію в країні. Контррозвідка є фундаментальною складовою національної безпеки, оскільки допомагає захистити стратегічні інтереси України.

Антитерористична діяльність є ще одним важливим аспектом роботи СБУ. Служба безпеки України здійснює боротьбу з тероризмом та захищає населення від терористичних загроз. Вона проводить антитерористичні операції та заходи, спрямовані на запобігання терактам та нейтралізацію терористів. Завдяки злагодженій роботі СБУ, багато терористичних атак в Україні було попереджено, що сприяє збереженню життя та безпеки громадян.

Захист державного суверенітету та територіальної цілісності є ще одним важливим завданням СБУ. В умовах агресії з боку іноземних держав, СБУ протидіє сепаратистським рухам та незаконним збройним формуванням. Вона також займається боротьбою з диверсійно-терористичною діяльністю, яка може загрожувати стабільності та територіальній цілісності України. Ці заходи допомагають забезпечити мир і порядок в країні.

Боротьба з організованою злочинністю та корупцією є ще однією важливою функцією СБУ. Служба виявляє та припиняє діяльність організованих злочинних груп, які можуть загрожувати економічній та соціальній стабільності країни. Вона також протидіє корупції у державних органах та на стратегічно важливих об'єктах. Завдяки цим заходам, СБУ сприяє створенню чесного та прозорого суспільства, де кожен громадянин має рівні можливості.

Захист державної таємниці є ще одним важливим аспектом роботи СБУ. Служба забезпечує збереження державних секретів та інформації

з обмеженим доступом. Вона контролює виконання вимог з охорони державної таємниці, що допомагає запобігти витоку важливої інформації та захистити національні інтереси України.

Кібербезпека стала ще одним пріоритетом для СБУ у сучасному світі. Служба займається захистом інформаційних систем від кібератак та несанкціонованого доступу. Вона виявляє та нейтралізує кіберзагрози, що можуть вплинути на роботу державних установ та приватних компаній. Завдяки цим заходам, СБУ сприяє безпеці цифрового простору та захисту особистих даних громадян.

Оперативно-розшукова діяльність також є важливою складовою роботи СБУ. Служба проводить розшукові заходи для виявлення та припинення злочинів, використовуючи оперативно-технічні засоби для збору інформації. Це допомагає забезпечити швидке та ефективне реагування на злочинні загрози та забезпечити правопорядок в країні.

Висновки. Отже, Служба безпеки України виконує надзвичайно важливі функції, спрямовані на захист національної безпеки та забезпечення стабільності в країні. Її робота є надзвичайно відповідальною та різноманітною, охоплюючи багато аспектів, від контррозвідки до кібербезпеки. Завдяки діяльності СБУ, Україна може

ефективно протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам, забезпечуючи безпеку своїх громадян та збереження державного суверенітету, а правничі компетентності є фундаментом цієї діяльності. Без належної правової основи та юридичної підтримки, виконання завдань СБУ було б неможливим, оскільки всі операції та заходи мають проводитися відповідно до закону та з дотриманням прав людини.

Правничі компетентності включають здатність співробітників СБУ розуміти та застосовувати закони, що регулюють їхню діяльність. Це забезпечує легітимність дій служби та довіру з боку громадськості. Крім того, правова грамотність сприяє ефективній співпраці з іншими правоохоронними органами та державними структурами, що є необхідним для успішного виконання завдань, покладених на СБУ.

Таким чином, правова основа є критично важливою для роботи Служби безпеки України, забезпечуючи відповідність її діяльності нормам національного та міжнародного права. Це не тільки зміцнює правопорядок в країні, але й сприяє збереженню демократичних цінностей та прав людини, що є важливим для сталого розвитку та безпеки України.

Список літератури:

1. Юридична енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія, 2001. Т. 3. 792 с.
2. Резнік О.М. Компетенція та повноваження правоохоронних органів із забезпечення фінансовоекономічної безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2018. Вип. 2. Т. 1. С. 181–184.
3. Служба безпеки України: офіційний вебсайт. Діяльність СБУ. URL: <https://ssu.gov.ua/> (дата звернення 15.06.2024 р.).
4. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення 15.06.2024 р.).
5. Про Національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 15.06.2024 р.).
6. Про Державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення 15.06.2024 р.).
7. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення 18.06.2024 р.).
8. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення 18.06.2024 р.).
9. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 20.06.2024 р.).
10. Про впорядкування виготовлення, придбання та застосування технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку: Указ Президента України від 13 квітня 2001 року № 256/2001. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/256/2001#Text> (дата звернення 20.06.2024 р.).

Sereda O.G., Svichkaryova Ya.V. LEGAL COMPETENCES AND AUTHORITIES OF THE SECURITY SERVICE OF UKRAINE

The article examines the key aspects that determine the effectiveness of the Security Service of Ukraine in the context of legal competences and granted powers. It examines how the legal framework and professional training of employees affect the ability of the SBU to perform its functions.

It was emphasized that the legal competence of the Security Service of Ukraine is the foundation of its effective activity. Legal literacy and the ability of SBU employees to act in accordance with the law play a key role in ensuring national security and law and order.

The regulatory legal acts that directly establish the powers of the Security Service of Ukraine are analyzed. The analysis of these legal acts in the article made it possible to understand how the legislative framework provides a legal basis for the activities of the SBU.

The key areas of activity of the Security Service of Ukraine have been determined. It is noted that each of these areas of activity is critically important for ensuring the national security of Ukraine. The analysis of legal acts in the article allows us to understand how the legislative framework supports each of these directions, establishing the legal framework and mechanisms for the implementation of the SBU's powers. This ensures the effective performance of the tasks assigned to the SBU and contributes to the strengthening of national security and stability in Ukraine.

It was concluded that the Security Service of Ukraine performs extremely important functions aimed at protecting national security and ensuring stability in the country. Her work is extremely responsible and diverse, covering many aspects, from counterintelligence to cyber security. Thanks to the activities of the SBU, Ukraine can effectively counter internal and external threats, ensuring the safety of its citizens and the preservation of state sovereignty.

It was emphasized that compliance of the service's actions with legal norms and international standards, observance of human rights and legal literacy of employees ensure the legitimacy and trust of citizens in the SBU.

Key words: *Security Service of Ukraine, law enforcement agencies, competences, powers, national security, law enforcement, official duties.*